

Dmitri Šostakovitš
Jevgeni Jevtušenko

poeem
STEPAN RAZINI HUKKAMINE

Lavastus on pühendatud Fjodor Lopuhhovile

Esietendus: 19. aprillil 1979. a.

Koreograafia ja lavastus: IGOR TŠERNŌŠOV

Dirigendid: Eesti NSV rahvakunstnik ERI KLAS

Eesti NSV teeneline kunstitegelane VALLO JÄRVI

Kunstnik: TÖNU VIRVE

Koormeister: ANNE DORBEK

Lavastaja assistent: Eesti NSV rahvakunstnik TIIT HÄRM

Konsultant: SAVELI JAMŠTŠIKOV

Ballettmeister-repetiitor: ANTON BOME

Kontsertmeistrid: REET KIVARI, ELNA KODRES, ELLIS LÖÖKE, IVARI ILJA

Orkestri kontsertmeister: MATI UFFERT

Esinevad:

Poeet

— Eesti NSV rahvakunstnik TEO MAISTE
Eesti NSV teeneline kunstnik MATI PALM

Stepan Razin

— Eesti NSV rahvakunstnik TIIT HÄRM

koor, balletitrupp, orkester

Etenduse juht — PEETER KARELL

Poemi «Stepan Razini hukkamine» muusikat ma hakkasin režissööri pilguga «nägema» sestpeale, kui viibisin teose kontsertesiettekandel 1964. aastal. Jevgeni Jevtušenko mahlakas tekst ja Dmitri Šostakovitši geniaalne muusika kujundasid ereda pildi, mis minu arvates lausa nõudis lavalist lahendust.

Aastad möödusid. Huvi «Stepan Razini» vastu püsis endiselt, kuid arusaam teosest muutus. Loole, mida esialgu kujutlesin piltidena vanast Venemaast, vanast Moskvast, julmast hukkamisest, hakkasin vaatama teise pilguga.

Muidugi, see on kunagine Venemaa, see on tsaari ja bojaaride vastu järjekordselt mõõga tõstnud inimese hukkamine. Kuid Šostakovitši muusika sügavus nõuab lavastajalt enam, kui lihtsalt sündmustiku ja ajastu kajastamist. See nõuab üldistust. Seepärast tõi lavastusse Poeedi, kes Razini kuju oma pihtimusega avardab. Mis rahvasse puutub, siis pole see lavastuse lõpus sama meeletu, ohvrile sülitav jõuk, mis alguses. Oma kannatuste kaudu jõuab rahvas ka Razini kannatuste äratundmiseni. Ma tahtsin rõhutada Razini isiksuse ebatavalisust. Oli ta ju kangelane, kes sellel kaugel, metsikul ajal rahvahulki enda järel viis, neid iseendisse uskuma pannes.

Miks ma pühendasin lavastuse Fjodor Lopuhhovile, ühele varasemale nõukogude koreograafile? Lopuhhov oli väga julge kunstnik, kes tantsukunstis otsis käimata radu ning ühtlasi Šostakovitši mõttekaaslane ja kaasautor ta kolmekümnendate aastate ballettide «Polt», «Kuldne sajand» ja «Selge oja» lavaletoomisel.

Kui meil, selle lavastuse loojatel, ehk kuigivõrd õnnestus saavutada seda, mida plaanitsime, siis oleme õnnelikud.

IGOR TŠERNÕŠOV

Lavastusala juhataja	— ÜLO MATESEN
Dekoratsiooniala juhataja	— ELSA MÄNDSALU
Kostüümiala juhataja	— LEIDA TALLO
Valgustusala juhataja	— EVALD RADIK
Grimm ja parukad	— ILLI-ANN KALE
Rekvisiidiala juhataja	— VÄINO VAHTRIK
Kunstnik-butafor	— META KALT
Pealavameister	— HEINO LILLIPUU

Hind 10 kop.

Jevgeni Jevtušenko

Peatükk poeemist «Bratski jõujaam»

STENKA RAZINI HUKKAMINE

Valges Moskvas täna saia näpand vargapoiss
sõrgib pelgamata, et saab puua, sest
täna ohtu pole omakohtust, kardavoist —
Stenka Razin täna

pealinna tuuakse!

Tsaar veneetsia trümoos ees

vinni põrustab,

kreeka veinile teeb otsa peale raasini,
näpu uusima smaragdiga siis sõrustab —
täna väljakul näeb

põrmus Stenka Razinit!

Nagu tünnikene vaadi sabas

vaardiga

koos bojaarinnaga vudib teel bojaaritar,
lutsib pidupäevast karamellikukke ta —
Stenka Razini

nad täna hukkavad!

Poodnik, pugu punnis,

puhib.

Kelm tast kõõrdi mööda vuhib.

Galopeerib arlekiin —

Stenka Razin varsti siin!

Traavib taat, kel ammuilma

hambad suust

raasiti,

tõttab ätt, kel

kae silmas —

tuuakse Stenka Razinit!

Naerunaisedki, sabad pihus,

porduplikad, kintsus kihu,

larhvid

ööst veel päris lihu,

panevad tänaval tuulates —

Stenka Razinit tuuakse!

Vaevat' vankril paganlikul

Stenka Razin

valges särgis

õõtsus sülje kadalipus,

emandate häbikärgis.

Palgel

polnud kohta kuiva,

kuid ei kerkind äikeks käis.

Mõrult

enda üle muigas.

Muie suule räigeks jäi:

«Stenka, Stenka, oled nagu

lehtpuuraag sa vastu talve.

Moskva oli

uni magus!

Nüüd siis oled Moskvas

valges...

Sülitage, olgu peale —

inimene ikka,

tean,

sülgama saab

selle peale,

kes tal püüab teha

head.

Head ma tahtsin teha nimelt.

Võlgu saadud lustis tollal,

Kaspial kui seilasime

ja kui

lendasime Volgal!

Mis siis teadsin!

Õrna jumet,

purje, saablit,
sadulat...
Kirjatähes olin tume...
Hilja sain ma... aduma.
Peksis djakk mul hambad lahti,
kordas keelgi tal kui malk:
«Ah või rahva vastu tahtsid?
Säh siis, vastaline, palk!»
Seisin, rögistasin vastu
hambaverd ja süümeverd:
«Jah, bojaaridele —
vastu!
Rahvale —
ei küünevõrd.»
Saatus
siia mind ei vedand —
inimeste ees mul patt:
kahjatsen, kuid
mitte seda,
milles süüdistab mind
djakk.
Panen ise
tuhka pähe,
mõikab, mis ei mõigand tollal:
olin vastu
liiga vähe —
tulnuks
tervenisti olla!
Mitte ses ma süüdi pole,
et bojaare poonud olen —
süüdi ses, et oma teil
liiga vähe
poosin neid.
Süüdi ses, et
leebet
eeslust
süda näitas võitlemises.
Ses, et murdes orjameelsust,

lahti tast ei saanud ise.
Tahtsin
head ja õiglast tsaari!
Tahtsin vaat' mis asja ma!
Sellist
tulema ei saagi!
Hukkud, Stenka,
asjata...»
Moskva kohal lainetab kellatorm.
Samme pakuni
loeb iga kellatorm.
Nahast ametpõll
lehvimas himukalt,
Stenka ees sammub timukas.
Püsti peos tal, oh inime —
kirves
Volgana
helesinine!
Päike sillerdab selle peal,
Stenka lodjad
liuglevad seal...
Selles kangastuses
heldes
rahvamassi lõustaräöst
Stenka silmi
äkki selgeks
tõusid inimeste
NÄOD.
Nendes
taevast
vaatas kolgas —
sinisilma killukeses
nagu tillukesel Volgal
Stenka lodjad tillukesed!
Tasub,
tasub kanda kava,
pärida või tapalava,
kui sest ilme

ilmetuile
ükskord
võimsalt-ähvardavalt
siiski ilmub silmi, suile...
Sellest
Stenka hoopis rahulikuks jäi ja
laskis põlvili end, pani pea pakule.
Lõuga paku serval seadis paika natuke,
andis märku kuklaga:
«Las käia!»
Pea kantsatas kui
liha astjast ja
hambaid kiristas veel: «Mitte asjata!...»
Aga kirvel enam lodjad nüüd ei liugle —
veri,
veri mööda tapripalge siugleb...
Rahvas, hei, kas katk sul kallal?
Pidu käima, sina narr!
Väljak vaikis täiel tallal.
Kõikus üksik hellebard.
Peiar tardus vett täis suuga.
Pajats peitis pasuna.
Kirbu hüppamist võis kuulda
kasukale
kasukalt.
Väljak miskit mõistis seal,
väljak võttis mütsid peast,
kolm korda

kellad kõik
hoia-oiatavalt löid.
Aga pea
ei olnud veel surnud —
veeres, verine, sasitud, tursuv,
veeres ja
paljasjalgsete sihis
pilgutas sõnumit, mida ei pihi,
mida ka piinapink ei tea,
mida teab vaid
raiotud pea...
Papp, lõdistand ihu
julgemaks,
tormas Stenka laugusid sulgema.
Papp sedamaid tagasi kargas —
silmad ta pihku löid
hõõguvad vardad!
Sellest pilgust vappus tsaaril
monomahh!
Tsaar kui küülik madu vahtis nüridalt:
veeres tsaari poole
Stenka pea kui kivirahn,
pea tsaari üle
naeris
mürinal!...

Tõlkinud Arvi Siig